

Özgün Makale (Nicel Araştırma)

Unique Article (Quantitative Research)

Geliş Tarihi – Submitted: 02.10.2020

Kabul Tarihi – Accepted: 30.11.2020

Atıf Bilgisi / Reference Information

Güdül Öz, H. & Yangın H. (2020). Görme engelli bireylerin cinsel sağlık ihtiyaçlarının belirlenmesi. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 20 (1), 90-108.

GÖRME ENGELLİ BİREYLERİN CİNSEL SAĞLIK İHTİYAÇLARININ BELİRLENMESİ¹

Hatice GÜDÜL ÖZ²

Hatice YANGIN³

ÖZET

Bu araştırma görme engelli bireylerin cinsel sağlık ihtiyaçlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Tanımlayıcı tipteki araştırma Antalya ilinde bulunan bir görme engelli derneğine üye olan 35 görme engelli birey ile yapılmıştır. Veriler, “Veri Toplama Formu” kullanılarak toplanmıştır. Veriler, tanımlayıcı istatistikler sayı, yüzde, ortalama ile değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmada görme engelli bireylerin %91.42’sinin cinsel sağlık eğitimi almadığı, eğitim alan bireylerin ise gören bireylerle birlikte eğitim aldığı bulunmuştur. Görme engelli bireylerin %62.86’sı cinsel sağlık ile ilgili aramalarını internetten yapmaktadır. Görme engelli bireylerin %82.86’sı cinsel sağlık bilgilerinin

¹ Bu makale Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Yüksek Lisans Programı “Görme Engelli Bireylere Yönelik Hazırlanan Web Tabanlı Cinsel Sağlık Eğitimin İçeriği, Kalitesi ve Kullanımının Değerlendirilmesi (2019)” başlıklı yüksek lisans tezinin 1. Aşamasına ait verilerden üretilmiştir.

² Ar. Gör. Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, e-posta: haticegudul@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7300-5126 (iletişim yazarı).

³ Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, e-posta: bhatice@akdeniz.edu.tr ORCID-ID: 0000-0002-2827-1481

yetersiz olduğunu ve sağlık profesyonellerinden eğitim almak istediklerini belirtmiştir. Görme engelli bireylerin profesyonel sağlık ekibi tarafından hazırlanan eğitim yntemlerine uygun kapsamlı cinsel sağlık eğitimi ihtiyaçı olduğu saptanmıştır. Btncl sağlık bakımı kapsamında grme engelli bireylere yönelik cinsel sağlık eğitimi programlarının dzenlenmesi nerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cinsel Sağlık, eğitim, grme engelli birey, sağlık profesyonelleri

DETERMINING THE SEXUAL HEALTH NEEDS OF VISUALLY IMPAIRED INDIVIDUALS

ABSTRACT

This study aims to determine the sexual health needs of visually impaired individuals. The descriptive study was conducted with 35 visually impaired individuals who are members of a visually impaired association in Antalya. The data were collected using the "Data Collection Form". The evaluation of the data was evaluated with descriptive statistics number, percentage and average. It was determined that 91.42% of the visually impaired individuals did not receive sexual health education, and those who received education participated in the education together with typical-vision individuals. 62.86% of visually impaired individuals make their sexual health searches on the internet. The visually impaired individuals (82.86%) stated that their sexual health knowledge was insufficient and they wanted to receive training from health professionals. Conclusion: It has been determined that visually impaired individuals need comprehensive sexual health education in accordance with the training methods prepared by a professional healthcare team. Within the holistic health care, it is recommended to organize sexual health education programs for visually impaired individuals.

Key Words: Education, health professionals. sexual health, visually impaired individual

GİRİŐ

Dünya Sağlık rgt (DSÖ) ne göre cinsel sağlık: *“Sadece hastalık, fonksiyon bozukluğu veya sakatlığın olmaması değil, duygusal, zihinsel ve sosyal olarak cinsellikle ilgili iyilik halidir. Cinsel sağlık; cinsellik ve cinsel ilişkilerde; zorlama,*

ayrımcılık ve şiddetten arınmış hem keyifli hem de güvenli cinsel deneyimlere sahip olma olasılığının sonucu olarak, olumlu ve saygılı bir yaklaşım gerektirir. Cinsel sağlığı; elde edilmesi ve bakımı; tüm kişilerin cinsel haklarına saygı gösterilmesi, korunması ve yerine getirilmesini gerekli kılar” (DSÖ, 2006). Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı (ICPD)’ında cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine erişimde herkesin eşit haklara sahip olduğu vurgulanmıştır (United Nations Population Fund, 2014). Dünya Cinsel Sağlık Birliği (World Association for Sexual Health-WAS) 1999’da Cinsel Haklar Bildirgesi’ni yayınlanmış ve bildirmede; cinselliğin erotizm, haz, seks, cinsel kimlik, cinsel yönelim ve üremeyi de kapsayan insanın yaşam boyunca devam eden temel bir özelliği olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bildirmede cinselliğin herkesin hakkı olduğu ve herkesin eşit erişime sahip olduğu temel alınarak cinsel haklar kabul edilmiştir (Kismödi, Corona, Maticka-Tyndale, Rubio-Aurioles & Coleman, 2017). Ancak cinsel sağlık ilgili hizmet ve bilgiye erişim sorunları yaşayan dezavantajlı gruplar (kadınlar, engelli bireyler, mülteciler vb.) mevcuttur (Aykurt, 2020). Bu gruplardan birisi de engelli bireylerdir (Döner, 2015; Addlakha, Price & Heidari, 2017)

Engelli birey olmak toplumsal yapı içerisinde çeşitli zorlukları beraberinde getirmektedir. DSÖ’nün yayınladığı Dünya Engellilik Raporu (2011)’na göre; yeterli hizmet alamama, hizmete erişim sorunları, yetersiz politika ve finansman, toplumun engelli bireylere yönelik olumsuz tutum ve yargıları, eksik hizmet sunumu engelli bireylerin yaşadıkları temel zorluklar arasındadır (DSÖ, 2011). Çevre, ulaşım, iş istihdamı kaynaklı çeşitli sorunların yanı sıra; engelli bireyler sağlık hizmeti içerisinde cinsel sağlık ve üreme sağlığına erişim sorunları da yaşamaktadır (Döner, 2015; Ganle ve ark., 2016; Addlakha ve ark., 2017; Badu ve ark., 2019). Oysaki cinsellik, tüm insanların temel ihtiyaçlarından biri ve yaşam kalitesinin önemli bir göstergesidir. (DSÖ, 2010). Bütün insanların eşit erişim hakkına sahip olduğu cinsel sağlık hizmetleri, sosyal organizasyonun sebep olduğu damgalanma ve ayrımcılığın sonucunda özellikle engelli bireyler içerisinde yer alan görme engelli bireylere ulaşamamaktadır (DSÖ, 2015).

Görme yetersizliği olan birey yasal ve eğitsel açıdan iki farklı şekilde tanımlanmaktadır. Yasal olarak görme engelli; *“cerrahi, lens ve gözlük gibi tüm düzeltmelere rağmen gören gözün olağan görme keskinliğinin 20/200 ya da daha az oranda olması veya görme açısının yirmi dereceyi geçmemesi kör, görme keskinliği 20/200 ve 20/70 arasında olan bireyler ise hafif görme engelli olarak tanımlanmaktadır”*. Dünyada

görme bozukluğu olan 285 milyon insan vardır ve bunların 39 milyonu görme kaybı yaşamaktadır (DSÖ, 2011). Türkiye nüfusunun %0.66'sını görme engelli bireyler oluşturmaktadır (TUİK, 2002). Görme yetisinin hiç ve/veya yeterli olmaması bu bireyleri cinsel yolla bulaşan hastalıklar (CYBH) (Kassa, Luck, Bekele & Riedel-Heller , 2016; de França ve ark., 2019), cinsel şiddet ve zorlama gibi konularda riskli hale getirmektedir (Döner, 2015; Rugoho & Maphosa, 2017).

Yapılan çalışmalara göre; görme engelli bireylerin cinsel sağlık hizmetlerinden yeterli yararlanmadığı ve bu açılardan yaşam kalitelerinin düşük olduğu belirlenmiştir (Döner, 2015; Rugoho & Maphosa, 2017). Döner (2015) tarafından görme engelli yetişkinlerle yapılan nitel bir çalışmada, katılımcılar cinsel sağlık bilgi düzeylerini yeterli bulmadıklarını ve cinsel sağlık eğitimi (zellikle anatomi, cinsel ilişki, aile planlaması ve CYBH) almak istediklerini ifade etmişlerdir (Döner, 2015). Gören ve görme engelli olan kadınlar ile yapılan bir çalışmada, görme engelli kadınların cinsel bilgi düzeylerinin daha düşük olduğu ve cinsellikle ilgili öğrendikleri bilgilere de gören kadınlara kıyasla daha geç ulaştıkları ortaya çıkmıştır (Vergunst ve ark., 2017). Görme engelli bireylerin cinsel sağlık ihtiyaçlarını belirlemek için ülkemizde yapılmış az sayıda çalışma vardır (İrdem, 2006; Döner, 2015; Dündar ve zsoy, 2020). Bu alışma görme engelli bireylerin cinsel sağlık ile ilgili ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Araştırma tanımlayıcı tipte yapılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve rneklemi

Araştırmanın evreni Antalya ilinde bulunan görme engelli derneğine ye olan 84 görme engelli birey oluşturmuştur. Örnekleme hesabına gidilmemiş ve 15 Eylül – 15 Ekim 2018 tarihleri arasında örnekleme alınma kriterlerine uyan 40 görme engelli birey araştırmaya dahil edilmiştir. Ancak beş kişi (iki kişi tedavi amacıyla, üç kişi eksik anket doldurması nedeniyle) araştırmadan çıkarılmıştır.

Araştırmaya katılmayı gönüllü kabul eden, 18-65 yaş arası olan, Türkçe okuma-yazma bilen, Snellen görme keskinliği 20/200 veya daha az olan (doğuştan ya da sonradan

görme kaybı olanlar) bireyler dahil edilmiştir. Görme engelli dışında herhangi bir fiziksel ya da zihinsel engeli bulunan bireyler araştırmadan çıkarılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Veri Toplama Formu: Araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda (Döner, 2015; Mekonnen, Behailu & Wakgari, 2018; de França ve ark., 2019) oluşturulan form; görme engelli bireylerin tanıtıcı özelliklerini içeren 6, cinsellik ve cinsel sağlık ile ilgili bilgi ve eğitim alma durumuna yönelik 8 ve görme engelli bireylerin internet kullanımı ve arama konularını içeren 4 soru olmak üzere toplam 18 açık ve kapalı uçlu sorudan oluşmaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin değerlendirilmesinde SPSS 23.0 istatistik analiz programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistikler sayı, yüzde, ortalama ile değerlendirilmiştir. Açık uçlu sorular kategorize edilerek sınıflandırılmıştır.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırma öncesinde, ilgili üniversitenin Tıp Fakültesi Etik Kurulu'ndan (26.09.2019/452) ve ilgili görme engelli derneğinden yazılı izin alınmıştır. Araştırmada veri yanlılığını ortadan kaldırmak için katılımcıların onamları ve anket formları ilgili görme engelli derneğinin rehber öğretmeni tarafından toplanmıştır. Rehber öğretmen araştırmacılar tarafından bilgilendirilmiştir. Görme engelli bireyler araştırma hakkında yazılı ve sözlü olarak bilgilendirilmiş, katılımın gönüllük esasına dayandığı belirtilmiştir. Araştırma Helsinki Bildirgesi ilkelerine uygun olarak yürütülmüştür.

BULGULAR

Araştırmaya katılan görme engelli bireylerin yarısından fazlası ((%65.71) 18-25 yaş aralığındadır. Katılımcıların %65.71'i erkek ve çoğunluğu (%88.57) bekadır. Ayrıca %34.29'nun üniversite eğitimi aldığı, çoğunluğunun anne eğitim ve baba eğitim düzeylerinin ilkökul (%77.14) olduğu bulunmuştur (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların tanıtıcı zellikleri

Tanıtıcı zellikler	<i>n</i>	%
Yaş		
18-25	23	65.71
26-59	12	34.29
Cinsiyet		
Kadın	12	34.29
Erkek	23	65.71
Medeni Durum		
Bekar	31	88.57
Evli	4	11.43
Eğitim Durumu		
Lise ve altı	23	65.71
Üniversite	12	34.29
Anne Eğitim Durumu		
Okur-yazar değil	5	14.29
İlkokul	27	77.14
Ortaokul ve Lise	3	8.57
Baba Eğitim Durumu		
Okur-yazar değil	1	2.86
İlkokul	27	77.14
Ortaokul ve Lise	7	20.00

Araştırmaya katılan görme engelli bireylere cinsellik denildiğinde akla gelen ilk kelimenin ne olduğu açık uçlu olarak sorulmuş, verilen cevaplar kategorize edilmiştir. Görme engelli bireyler cinsel ilişki/temas/yatak/seks (%60.00) ifadelerini cinsellikle ilgili akla gelen ilk kelime olarak ifade etmiştir. Ayrıca görme engelli bireylerin cinsel bilgi yaşının 13-18 (%62.86) olduğu ve büyük çoğunluğunun (%91.42) cinsel sağlık eğitimi almadığı saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların cinsellik deyince akla gelen ilk kelimeleri, cinsel bilgi alma yaşı ve cinsel sağlık eğitimi alma durumları

	<i>n</i>	%
Cinsellik Deyince Akla Gelen İlk Kelime		
Cinsel İlişki/Temas/Yatak/Seks	21	60.00
Evlilik/Çocuk/Eş	8	22.86
Zevk/Haz/Mutluluk/Bedensel Doyum	6	17.14
Cinsel Bilgi Alma Yaşı		
9-12	13	37.14
13-18	22	62.86
Cinsel Sağlık Eğitim Alma Durumu		
Evet*	3	8.58
Hayır	32	91.42

* Gören bireylerle birlikte menstrüasyon dönemine yönelik eğitim

Görme engelli bireylerin cinsel sağlık ile ilgili bilgi kaynaklarının ilk üçünü internet (%62.86), arkadaşlar (%54.29) ve aile üyeleri (%40.00) oluşturmaktadır. Sağlık profesyonelleri (%88.57) aile üyeleri (%80.00) ve internet (%42.86) cinsel sağlık eğitimi almak istedikleri kaynakların ilk üç oluşturmaktadır. Katılımcıların cinsel sağlık eğitimi almak istedikleri ilk üç konuyu cinsel ilişki (%57.14), aile planlaması yöntemleri (%54.29) ve üreme organları (%48.57) oluşturmaktadır. Katılımcılar cinsel sağlık eğitimlerini Braille alfabesi (%85.71), uzaktan eğitim (%80.00), dokunma duyusu/üç boyutlu maket ve resim (%80.00) ve sesli betimlemeli resimler (%48.57) ile almak istediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların %82.86'sı cinsel sağlık bilgilerini yetersiz görmektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Katılımcıların cinsel sağlık eğitimi, cinsel bilgi kaynakları ve cinsel sağlık bilgileri ile ilgili düşünceleri

	n	%
Cinsel Sağlık ile İlgili Bilgi Kaynakları*		
İnternet	22	62.86
Arkadaş	19	54.29
Aile yeleri	14	40.00
Okul dersleri	8	22.86
Sağlık profesyoneli	6	17.14
Radyo ve televizyon	4	11.43
Cinsel Sağlık Eğitimi Almak İstedikleri Kaynaklar*		
Sağlık Profesyonelleri	31	88.57
Aile yeleri	28	80.00
İnternet siteleri	15	42.86
Öğretmen	12	34.29
Aktif yaşayarak	4	11.43
Gazete ve Dergi	1	2.86
Cinsel Sağlık Eğitiminde İstenilen Konular*		
Cinsel İlişki	20	57.14
Aile Planlaması Yöntemleri	19	54.29
Üreme Organları	17	48.57
Adet Dönemi	9	25.71
Evlilikte ve Arkadaşlıkta İletişim	9	25.71
Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar	8	22.86
İstismardan Korunma	7	20.00
Doğum ve Gebelik	7	20.00
Cinsel Sağlık Eğitimini Almak İstedikleri Yöntemler*		
Brail Alfabetesi ile	30	85.71
Uzaktan Eğitim ile	28	80.00
Dokunma Duyusu / üç boyutlu maket ve resim ile	28	80.00
Sesli Betimlemeli Resimler ile	17	48.57
Cinsel Sağlık Bilgisi		
Yetersiz	29	82.86
Yeterli	6	17.14

*Birden fazla seçenek işaretlendiği için n sayısı artmıştır.

Görme engelli bireylerin internet kullanma amaçlarının içerisinde internette gezinme (%77.14), sağlık haberleri okuma (%65.71) ve sohbet etme (%60.00) ilk üç sırada yer almaktadır. Katılımcıların %74.29'unun internetten cinsellik ve cinsel sağlık ile ilgili arama yaptığı, arama konularının başında ise porno siteleri (%57.14), gebelik ve doğum (%22.86), aile planlaması ve adet dönemi (%17.14) konularının olduğu bulunmuştur. Katılımcıların tamamı internetteki cinsellik ve cinsel sağlık kaynaklarının görme engelli bireyler için erişilebilir olmadığını belirtmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. Katılımcıların internetten arama yapma konuları ve internet kaynaklarının erişilebilirliği ile ilgili görüşleri

	n	%
İnterneti kullanma amaçları*		
İnternette gezinme	27	77.14
Sağlık haberleri okuma	23	65.71
Sohbet etme	21	60.00
Gazete ve haber kaynakları okuma	18	51.43
Film izleme	17	48.57
Kitap okuma	16	45.71
İnternet bankacılığı kullanma	9	25.71
Oyun oynama	8	22.86
Alışveriş yapma	8	22.86
Cinsellik ve cinsel sağlık ilgili arama yapma		
Evet	26	74.29
Hayır	9	25.71
Cinsellik ve cinsel sağlık ile ilgili arama konuları*		
Porno siteleri	20	57.14
Gebelik ve doğum	8	22.86
Aile planlaması	6	17.14
Adet dönemi	6	17.14
Mastürbasyon	5	14.29
CYBH	5	14.29
Ergenlik dönemi	5	14.29
Cinsel sağlık kaynaklarının erişilebilirliği		
Evet	---	---
Hayır	35	100.00

*Birden fazla seçenek işaretlendiği için n sayısı artmıştır.

TARTIŐMA

Cinsellik doğumla baŐlayan ve hayatın sonuna kadar devam eden bir kavramdır. Oldukça geniş bir konu olan cinsellik, bilimsel perspektifleri, çeşitli Őekillerde sosyal, kültürel, duygusal ve biyolojik yönlerini kapsar. Dünya üzerinde sağlık sorunlarının önemli bir kısmı cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerinin yetersizliğindedir (DSÖ, 2015). Cinsel sağlık ve üreme sağlığına eşit erişim hakkı tüm bireyler için geçerlidir. Ancak ekonomik ve çevresel sorunlar, damgalanma ve toplumun önyargıları gibi çeşitli nedenlerden dolayı görme engelli bireyler cinsel sağlık hizmetine eriŐemeyen hatta bu hizmeti talep edemeyen önemli gruptan biridir (Ahumuza, Matovu, Ddamulira & Muhanguzi, 2014; Peta, 2017; Badu, Gyamfi, Opoku, Mprah & Edusei, 2018; Badu ve ark., 2019).

Araştırmaya katılan görme engelli bireylerin yarısından fazlası cinsel ilişki/temas/yatak/seks kelimelerini cinsellik denildiğinde akla gelen ilk kelime olarak ifade etmiştir. Görme engelli bireylerde gören bireylerle benzer cinsellik algısına sahiptir. Araştırma sonuçları görme engelli bireylerin gören bireylerle benzer cinsellik algıları olduğu desteklemektedir (Cebeci, Yangın & Tekeli, 2010; Bahar, 2018). Cinselliğin sosyal inŐası sürecinde, siyasi, ekonomik, dini, toplumsal ve kültürel faktörlerin etkileri vardır. Ataerkil ve dindar kültür içerisinde cinsellik yasak ve günah olarak algılatılarak tabu haline gelmektedir. Bu durum cinsellik ile ilgili yeterli ve doğru bilgiye eriŐimi engelleyerek, bireyin cinsellik kavram algısının kısıtlı ve tek boyutta kalmasına neden olmaktadır (Poroy, 2010). Cinsel sağlık hizmetlerine yeterli eriŐemeyen engelli bireyler için ise cinsellik algısı daha da sınırlı kalabilmektedir. Araştırma sonuçlarında, görme engelli bireylerin cinsellik algılarının gören bireylerle benzer olmasının ataerkil ve dindar bir kültür içerisinde yetiŐmesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Bu araştırmada, görme engelli bireylerin çoğunluğu cinsel bilgi alma yaşını 13-18 olarak ifade ederken, tamamına yakını cinsel sağlık eğitimi almadığı ve cinsel sağlık bilgi düzeyinin "yetersiz" olduğunu ifade etmiştir. İnsan yaŐamında, kiŐilięin ve cinsel kimliğin geliŐtięi en önemli dönem çocukluk dönemi'dir. Anne ve babaların bu süreçte kullandıkları yöntemler ve sergiledikleri davranıŐlar bireyin cinsellik algısının Őekillenmesini derinden etkilemektedir (Tuğut & Gölbaşı, 2017). DSÖ cinsel sağlık eğitiminin belirli yaş aralıklarında (0-4, 4-6, 6-9, 9-12, 12-15, 15 ve yukarı) ve dönem özellikleri dikkate alınarak verilmesi gerektiğini önermektedir (DSÖ, 2010a). Ancak,

aile, öğretmen ve sağlık profesyonelleri tarafından görme engelli bireylerin aseksüel olduğunu düşünme, cinsel arzu ve ihtiyaçlarının olmadığına inanılması cinsel sağlık hizmetlerine erişim haklarının yok sayılmasına neden olmaktadır (Ahumuza ve ark., 2014; Kulick ve ark., 2015; Tun ve ark., 2016; Badu ve ark., 2018). Yapılan çalışmalarda; görme engelli bireylerin cinsellikle ilgili bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu (Oliveira, Cavalcante, Pagliuca, Almeida & Rebouças, 2016; Badu ve ark., 2018; de França ve ark., 2019) ve cinsel sağlığa yönelik eğitim almak istedikleri belirtmişlerdir. (Döner, 2015; Badu ve ark., 2019). Philander & Swartz (2006) tarafından yapılan bir çalışmada, görme engelli bireylerin %93'ünün HIV/AIDS'e yakalanma açısından kendilerini daha fazla risk altına gördükleri ve % 87'sinin CYBH hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ifade ettikleri belirtilmektedir (Philander & Swartz, 2006). Türkiye'de okul temelli cinsel sağlık eğitimlerinin olmaması ve toplumda cinselliğin konuşulmaması gerektiği inancı cinsel bilgi alma yaşını yükseltmekte ve yeterli cinsel sağlık eğitimi almayı engellemektedir (Poroy, 2010). Bu araştırma sonucunda görme engelli bireylerin 13-18 yaşlarında cinsellikle ilgili bilgi almaya başladığı ve aldığı bilgilerin ise yetersiz olduğu bulunmuştur. Ancak araştırmanın önemli bir sonucu ise, görme engelli bireylerin cinsel sağlık bilgilerini artırma talebi içinde olmasıdır.

Araştırmaya katılan görme engelli bireylerin cinsel sağlık ile ilgili bilgi kaynakları arasında internet, arkadaş ve aile üyeleri yer almaktadır. Yapılan çalışmalara göre gören ve görmeyen bireylerin cinsel bilgi kaynaklarında farklılıklar vardır. Gören bireyler daha çok arkadaş, aile, medya veya okuldan bilgi edinirken (Tekgül, Saltık & Tuncer, 2014; Tanton ve ark., 2015), görme engelli bireyler ise kitle iletişim araçları ve yazılı materyallerden bilgi edinmektedir (Olajide, Omisore, Arije, Afolabi, & Olajide, 2014; Döner, 2015; Kassa, 2016; Mekonnen ve ark., 2018; de França ve ark., 2019). Yapılan çalışmalarda görme engelli bireylerin yardımcı teknolojiler sayesinde ikinci bir kişiye bağlı kalmadan internet üzerinden bilgiye erişebildiği ve bu durumun otonomi kazanmalarına yardımcı olduğu bulunmuştur (Okonji, Lhussier, Bailey & Cattan, 2015; Rosner & Perlman, 2018). Bunun yanı sıra; görme engelli bireylerin cinsel ihtiyaçlarının olmadığına yönelik toplum, sağlık profesyonelleri (Ganle et al., 2016; Devkota, Murray, Kett & Groce, 2017) ve ailelerin olumsuz tutum ve inançları görme engelli bireylerin cinsel sağlık eğitim ve hizmetlerine erişim haklarının göz ardı edilmesine neden olmaktadır (Kulick & Rydström, 2015; Tun ve ark., 2016; Badu ve ark., 2018). Bu tutum ve inançlar engelli bireylerin cinsel sağlık ile ilgili bilgileri güvenli olmayan kaynaklardan

ğrenme arayışına yöneltebilmektedir. Bu nedenle sağlık profesyonellerinin görme engelli bireylerin cinsel sağlık gereksinimlerinin farkına varması ve bu gereksinimlere yönelik eğitimler vermesi, görme engelli bireylerin doğru, güvenilir ve kapsamlı cinsel sağlık eğitimlerine erişme hakkını destekleyecektir.

Araştırmaya katılan görme engelli bireylerin büyük çoğunluğu cinsel sağlık eğitimlerini sağlık profesyonellerinden almak istemektedir. Kapsamlı bir cinsel sağlık eğitimi; sağlık, eğitim ve yasal sistemleri tam olarak içine alması gereken, toplum destekli bir etkinliktir (DSÖ, 2010b). Ayrıca cinsel sağlık eğitimi, aile, ğretmen, akran, sağlık profesyonelleri, danışmanlık hizmetleri ve medya ile işbirliği içinde yürütülmesi gereken bir süreçtir (UNESCO, 2018). Cinsel sağlığın yeterli ve doğru bilgilerle öğrenilmesi, bireyin bilişsel, duygusal, fiziksel ve sosyal yönlerini geliştirir. Bunun sonucunda kendine güveni, eleştirel düşünmeyi ve iletişimi artırarak bireyin yanlış bilgi ve inançlarında farkındalık kazanmasını sağlar. Kapsamlı bir cinsel sağlık eğitimin verilmesinde başta gelen güvenilir kaynaklardan birisi sağlık profesyonelleridir (DSÖ, 2010b). Kara-Ulu ve arkadaşları tarafından gören bireylerle yapılan bir çalışmada, cinsel konularla ilgili eğitimleri sağlık personeli, okul ve görsel basın aracılığıyla almak istediklerini belirtmişlerdir (Kara-Ulu, Demir, Taşar & Dallar, 2015). Görme engelli ve gören bireylerin cinsel eğitim almak istedikleri kaynakların başında sağlık personeli ve okul/ğretmen yer almaktadır. Cinsel sağlık hizmetlerinin görme engelli bireylere ulaşmasında sağlık profesyonellerinin önemli görev ve sorumlulukları vardır.

Araştırma sonuçlarına göre, görme engelli bireylerin internet kullanma amaçlarının içerisinde internette gezinme (%77.14), sağlık haberleri okuma (%65.71) ve sohbet etme (%60.00) ilk üç sıradadır. İnternet kullanımının yaygınlaşması ve yardımcı teknolojiler sayesinde görme engelli bireylerde rahatlıkla internetten yararlanabilmektedir. Bilgi teknolojilerindeki bu gelişmeler görme engelli bireylerin kimseye bağımlı olmadan bilgiye erişmesini mümkün kılmaktadır (Rosner & Perlman, 2018). Araştırmaya katılan görme engelli bireylerin internetten cinsellik ve cinsel sağlık ile ilgili arama yaptėđı (%74.29) ve arama konularının ilk n porno siteleri (%57.14), gebelik ve doğum (%22.86) ve aile planlaması (%17.14) konularında yaptėđı bulunmuştur. Araştırma bulgularına benzer olarak Döner (2015) alışmasında görme engelli yetişkinlerin cinsel bilgi, cinsel yaşantı ve cinsel eğitimine ilişkin görüşlerinin incelendiėđi nitel bir çalışmada, çalışmaya katılan görme engelli bireyler özellikle anatomi, cinsel ilişki, aile planlaması ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar konusunda

eğitim almak istediklerini; Wild ve arkadaşları (2014) çalışmalarında görme engelli öğrencilerin aldıkları eğitimlerin anatomi bilgisi ve cinsel davranışlarla ilgili riskler gibi konularla sınırlı olduğunu, cinsel eğitimin okullarda sunulandan daha geniş bir konu olduğu ifade etmişlerdir (Wild, Kelly, Blackburn & Ryan, 2014). Toplumun cinselliğe bakış açısı, ekonomik ve çevresel zorluklar, sağlık sistemindeki yetersizlikler görme engelli bireylerin cinsel sağlıkla ilgili bilgi arayışının farklı kaynaklardan edinmeye sevk etmiştir (Morrison ve ark., 2014; Ganle ve ark., 2016; Badu ve ark., 2019). Ancak internetten bilgi edinme, denetimsiz olarak paylaşılan bu bilgilerin yanlış ve/veya yetersiz olabileceği sorusunu akla getirmektedir. Can ve arkadaşları (2014) tarafından yapılan bir çalışmada, sağlıkla ilgili incelenen sitelerin sadece %48'nin uzman görüşü içerdiği ve sitelerin büyük çoğunluğunda resim, grafik ve şema gibi görsellerin yoğun olduğu belirtilmiştir. Uzman görüşü alınmayan ve denetlenmeyen web sitelerinde yer alan yanlış ve yanıltıcı bilgiler kullanıcıların cinsel sağlıkları üzerinde ciddi olumsuz etkiler yaratabilmektedir (Can ve ark., 2014). Bundan dolayı, cinsel sağlık bilgisi içeren web sitelerinin alanında uzman sağlık profesyonelleri tarafından hazırlanması önerilmektedir.

İnternet erişiminin artması ile birlikte sağlık alanında bilgiye ve hizmete erişimin kolaylaşması hem sağlık profesyonelleri hem de hastalar/bireyler için bir fırsat olabilmektedir. İnternet sayesinde bireyler/hastalar zaman ve mekandan bağımsız geniş kitlelere ve bilgilere erişebilmektedir. İnternet sağlıklı bireylerin yaşam kalitesinin artırılmasını, hasta bireylerin bilgi ve hizmete kolay erişmesini desteklemektedir (Görkemli, 2017). Ancak araştırmaya katılan görme engelli bireylerin tamamı internetteki cinsel sağlık kaynaklarının görme engelli bireyler için erişilebilir olmadığını belirtmiştir. Oysaki Dünya Çapında Ağ Konsorsiyumu (W3C-World Wide Web Consortium) engelli bireylerin engelli olmayan bireylerle aynı bilgisayar ve web sayfalarını kullanabilmeleri için Web Erişilebilirlik Girişimi (WAI) doğrultusunda Web İçeriği Erişilebilirlik Kılavuzu 2.1 (WCAG / WIEK)'nu yayınlamıştır (W3C, 2020). Olajide ve arkadaşlarının (2014) yaptıkları çalışmada, görme engelli bireylerin cinsel sağlık ve üreme sağlığına yönelik bilgileri edinebilecekleri, Braille ya da bilgisayar gibi bağımsız şekilde karşılayabilecek alternatif erişim araçlarının olmadığı, internet erişim üzerindeki kaynaklarında WCAG kriterlerine uymadığı için sınırlı erişim sağladığı belirtilmektedir (Olajide ve ark., 2014). Sağlık alanında bilgi edinme haklarına erişimde ekonomik, çevresel ve sağlık sistemi temelli sorunlar yaşayan görme engelli

bireylerin, internet üzerinden doğru ve güvenli kaynaklara sorunsuz erişebilmeleri hem otonomi kazanmalarını hem de yaşam kalitelerini artırmaları için ciddi bir fırsattır.

SONUÇ

Görme engelli bireyler cinsel sağlık konularında önemli sorunlar yaşamaktadır. Yapılan alışmalar görme engelli bireylerin cinsel sağlık hizmetlerinden yeterli yararlanamadığı ve bu durumun görme engelli bireyleri cinsel sağlık açısından daha riskli grup haline getirdiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle görme engelli bireylere cinsel sağlık eğitimi verme ve cinsel sağlıklarını geliştirmede sağlık profesyonelleri önemli bir konumdadır. Sağlık profesyonellerinin holistik bakımın bir parçası olan cinsel sağlık bakımını etkin düzeyde verebilmesi için yeterli bilgi ve beceriye sahip olması gerekmektedir. Bireyselleştirilmiş cinsel bakımın sağlanabilmesi için sağlık profesyonelleri görme engelli bireylerin ihtiyaçlarını ortaya koyan çalışmalar yapılmasına öncülük etmelidir. Ayrıca sağlık profesyonelleri, multidisipliner yaklaşımı benimseyerek, engelli bireylere yönelik özel eğitim alanında uzman profesyonellerle işbirliği içinde ayrıntılı, planlı ve görme engelli bireylerin eğitim modellerine uygun cinsel sağlık eğitimi vermelidir. Görme engelli bireylere yönelik cinsel sağlık eğitimleri erişilebilir, güncel ve uygun materyal kullanılarak hazırlanmalıdır. Unutulmamalıdır ki, görme engelli bireylerin de en az gören bireyler kadar cinsel sağlık konusunda bilgi alma hakkı bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

Addlakha, R., Price, J., & Heidari, S. (2017). Disability and sexuality: claiming sexual and reproductive rights. *Reproductive health matters*, 25(50), 4-9.

Ahumuza, S. E., Matovu, J. K., Ddamulira, J. B., & Muhanguzi, F. K. (2014). Challenges in accessing sexual and reproductive health services by people with physical disabilities in Kampala, Uganda. *Reproductive health*, 11(1), 59.

- Aykurt, A. Y. (2020). 21. yüzyıl'da sosyal sorunlar ve dezavantajlı gruplar. *Journal of Awareness*, 5(3), 427-448.
- Badu, E., Gyamfi, N., Opoku, M. P., Mprah, W. K., & Edusei, A. K. (2018). Enablers and barriers in accessing sexual and reproductive health services among visually impaired women in the Ashanti and Brong Ahafo regions of Ghana. *Reproductive health matters*, 26(54), 51-60.
- Badu, E., Mensah, I., Gyamfi, N., Agyei-Okyere, E., Eric, A., & Adusei-Nkrumah, J. (2019). Knowledge and sources of accessing sexual and reproductive health information among visually impaired women in Ghana. *BMC research notes*, 12(1), 529.
- Bahar, M. (2018). *Y kuşağında cinsellik algısının incelenmesi: İzmir örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara, Türkiye.
- Can, A., Sönmez, E., Özer, F., Ayva, G., Bacı, H., Kaya, H., ... & Aslan, D. (2014). Sağlık arama davranışı olarak internet kullanımını inceleyen bir araştırma. *Cumhuriyet Tıp Dergisi*, 36(4), 486-494.
- Cebeci, F., Yangın, H. B., & Tekeli, A. (2012). Life experiences of women with breast cancer in south western Turkey: A qualitative study. *European Journal of Oncology Nursing*, 16(4), 406-412.
- de França, I. S. X., Coura, A. S., de Sousa, F. S., da Silva Aragão, J., Silva, A. F. R., & dos Santos, S. R. (2019). Acquiring of knowledge about sexual health by blind people: an action research. *Revista latino-americana de enfermagem*, 27.
- Devkota, H. R., Murray, E., Kett, M., & Groce, N. (2017). Healthcare provider's attitude towards disability and experience of women with disabilities in the use of maternal healthcare service in rural Nepal. *Reproductive health*, 14(1), 79.
- Döner, H. (2015). *Sexual knowledge, sexual experiences and views on sexuality education among adults with visual disabilities*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Dündar, T., & Özsoy, S. (2020). Menstrual hygiene management among visually impaired women. *British Journal of Visual Impairment*, 38(3), 347-362.

- Ganle, J. K., Otopiri, E., Obeng, B., Edusie, A. K., Ankomah, A., & Adanu, R. (2016). Challenges women with disability face in accessing and using maternal healthcare services in Ghana: a qualitative study. *PloS one*, *11*(6), e0158361.
- Görkemli, N. (2017). Sağlık İletişiminde İnternet Kullanımı zerine Bir Araştırma. *TOJDAC*, *7*(1),122-138.
- İrdem, P.F. (2006). *Görme engelli genęlerin cinsel sağlık bilgi düzeyleri üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Kara-Ulu, N., Demir, H., Taşar, M.A., Dallar, Y.B. (2015). Ankara'da düşük sosyoekonomik düzeyi olan bir bölgede ergenlerin cinsel yolla bulaşan hastalıklar hakkındaki bilgi dzeyleri. *Türkiye ocuk Hastalıkları Dergisi*, *1*(1),32-8.
- Kassa, T. A., Luck, T., Bekele, A., & Riedel-Heller, S. G. (2016). Sexual and reproductive health of young people with disability in Ethiopia: a study on knowledge, attitude and practice: a cross-sectional study. *Globalization and health*, *12*(1), 5.
- Kismdi, E., Corona, E., Maticka-Tyndale, E., Rubio-Aurioles, E., & Coleman, E. (2017). Sexual rights as human rights: A guide for the WAS declaration of sexual rights. *International Journal of Sexual Health*, *29*(sup1), 1-92.
- Kulick, D. Rydstrm, J. (2015). *Loneliness and its opposite: Sex, disability, and the ethics of engagement*. Duke University Press, Durham.
- Mekonnen, M., Behailu, T., & Wakgari, N. (2018). Knowledge, Attitude, and Practice regarding HIV/AIDS among People with Disability in Hawassa City, Southern Ethiopia. *Advances in Public Health*.
- Morrison, J., Basnet, M., Budhathoki, B., Adhikari, D., Tumbahangphe, K., Manandhar, D., ... & Groce, N. (2014). Disabled women' s maternal and newborn health care in rural Nepal: A qualitative study. *Midwifery*, *30*(11), 1132-1139.
- Okonji, P., Lhussier, M., Bailey, C., & Cattan, M. (2015). Internet use: Perceptions and experiences of visually impaired older adults. *Journal of Social Inclusion*, *6*(1), 120-145.
- Olajide, F. O., Omisore, A. G., Arije, O. O., Afolabi, O. T., & Olajide, A. O. (2014). Awareness and use of modern contraceptives among physically challenged in-

- school adolescents in Osun State, Nigeria. *African Journal of Reproductive Health*, 18(2), 87-96.
- Oliveira, G. O. B., Cavalcante, L. D. W., Pagliuca, L. M. F., Almeida, P. C. D., & Rebouças, C. B. D. A. (2016). Prevention of sexually transmitted diseases among visually impaired people: educational text validation. *Revista latino-americana de enfermagem*, 24.
- Peta, C. (2017). Disability is not asexuality: the childbearing experiences and aspirations of women with disability in Zimbabwe. *Reproductive health matters*, 25(50), 10-19.
- Philander, J. H., & Swartz, L. (2006). Needs, barriers, and concerns regarding HIV prevention among South Africans with visual impairments: A key informant study. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 100(2), 111-115.
- Poroy, A. (2010). *Antik çağdan günümüze Avrupa'da cinsellik tarihi*. Dharma Yayınları, İstanbul.
- Rosner, Y., & Perlman, A. (2018). The Effect of the Usage of Computer-Based Assistive Devices on the Functioning and Quality of Life of Individuals who are Blind or have low Vision. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 112(1), 87-99.
- Rugoho, T., & Maphosa, F. (2017). Challenges faced by women with disabilities in accessing sexual and reproductive health in Zimbabwe: The case of Chitungwiza town. *African Journal of Disability (Online)*, 6, 1-8.
- Tanton, C., Jones, K. G., Macdowall, W., Clifton, S., Mitchell, K. R., Datta, J., ... & Wellings, K. (2015). Patterns and trends in sources of information about sex among young people in Britain: evidence from three National Surveys of Sexual Attitudes and Lifestyles. *BMJ open*, 5(3).
- Tekgöl N, Saltık D, Tuncer Ö. The importance of sexual health education in increasing the responsibilities of adolescents. *Journal of Tepecik Education Hospital*. 2014;24 (3):179-185.
- Tuğut, N., & Gölbaşı, Z. (2019). Okul öncesi dönem çocuğu olan (3-6 yaş) ebeveynlerin cinsel eğitim tutumlarının belirlenmesi. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 13(3), 287-294.

Tun, W., Okal, J., Schenk, K., Esantsi, S., Mutale, F., Kyeremaa, R. K., ... & Moono, G. (2016). Limited accessibility to HIV services for persons with disabilities living with HIV in Ghana, Uganda and Zambia. *Journal of the International AIDS Society*, 19, 20829.

Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK). Türkiye zrller Araştırması, (2002). 11 Haziran 2019 tarihinde <https://kutuphane.tuik.gov.tr/pdf/0014899.pdf> adresinden erişildi.

UNESCO. International Technical Guidance on Sexuality Education, (2018). 15 Haziran 2020 tarihinde <https://www.who.int/reproductivehealth/publications/technical-guidance-sexuality-education/en/> adresinden erişildi.

United Nations Population Fund (UNPF) International Conference on Population and Development Programme of Action, (2014). 05 Haziran 2020 tarihinde <https://www.unfpa.org/publications/international-conference-population-and-development-programme-action> adresinden erişildi.

Vergunst, R., Swartz, L., Hem, K. G., Eide, A. H., Mannan, H., MacLachlan, M., ... & Schneider, M. (2017). Access to health care for persons with disabilities in rural South Africa. *BMC health services research*, 17(1), 741.

Wild, T. A., Kelly, S. M., Blackburn, M. V., & Ryan, C. L. (2014). Adults with Visual Impairments Report on their Sex Education Experiences. *Journal of Blindness Innovation & Research*, 4(2).

World Health Organization Developing sexual health programmes. (2010a.) 04 Haziran 2020 tarihinde https://www.who.int/reproductivehealth/publications/sexual_health/rhr_hrp_10_22/en/ adresinden erişildi.

World Health Organization. Sexual and Reproductive Health Defining sexual health, (2006). 07 Haziran 2020 tarihinde https://www.who.int/reproductivehealth/topics/sexual_health/sh_definitions/en/ adresinden erişildi.

World Health Organization. Sexual health, human rights and the law, 2015. 01 Haziran 2020 tarihinde

https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/175556/9789241564984_eng.pdf?sequence=1 adresinden erişildi.

World Health Organization. The World Bank World Report on Disability, (2011). 25 Haziran 2020 tarihinde http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/en/index.html adresinden erişildi.

World Health Organization. WHO Regional Office for Europe and BZgA Standards for Sexuality Education in Europe, (2010b). 12 Haziran 2020 tarihinde https://www.bzgawhocc.de/fileadmin/user_upload/WHO_BZgA_Standards_English.pdf, adresinden erişildi.

World Wide Web Consortium Web Content Accessibility Guidelines, (2020). 01 Haziran 2020 tarihinde <https://www.w3.org/WAI/standards-guidelines/wcag/> adresinden erişildi.